

BEREA –REEKS (Hand.17:11) #9

Wat is "Gereformeerde Aanbidding" ?

Geliefde lidmaat, die sestiende eeuse kerkreformasie, was nie net 'n herontdekking van die 'verlossing uit genade, deur die geloof alleen' (Rom.1:16,17; Ef.2:8-10) *sola gratia / sola fide / sola Christi* waarheid nie.¹

Dit was ook 'n herontdekking en terugkeer na 'n 'sola Scriptura' (die Skrif alleen) vorm van aanbidding en erediens: om God te dien soos Hy in sy Woord alleen beveel.²

Maar, is 'aanbidding' dan so 'n belangrike onderwerp ?, vra u dalk. Johannes Calvyn, die 16de eeuse kerkhervormer, skryf op 'n plek oor die wesentlike belangrikheid daarvan:

As dan gevra sou word wat die belangrikste dinge is waardeur die Christelike geloof onder ons vasstaan, en sy waarheid behou, sal gevind word dat die volgende twee dele nie alleen die belangrikste plek beklee nie, maar daaronder ook al die ander dele insluit, en daarom die hele inhoud van die Christelike godsdiens is, naamlik, eerstens, 'n kennis van die manier waarop God reg *aanbid* moet word, en, tweedens, die bron waarvandaan *verlossing* verkry word. As ons hierdie **twee dinge** nie reg insien nie, hoewel ons mag roem in die naam Christene, is ons aanspraak leeg en waardeloos.³

Die doel van al die sola's, was dat God alleen in alles sentraal sal staan en al die eer ontvang (Rom.11:33-36; *sola Deo gloria*⁴), d.w.s. in die mens se verlossing **en** die mens se aanbidding van God. Calvyn se woorde is ook die belydenis van elke gereformeerde gelowige en gemeente, soos verwoord in die volgende woorde van die Nederlandse Geloofsbelydenis, artikel 7, in navolging van die Skrif:

¹ Genade alleen / Geloof alleen / Christus alleen.

² B.M. Schwertley, *Sola Scriptura and the Regulative Principle of Worship* (Southfield: Reformed Witness), p.1.

³ *Tracts relating to the Reformation by John Calvin*, translated by Henry Beveridge, vol.I (Edinburgh: T&T Clark), p.116.

⁴ Aan God alleen die eer.

Ons glo dat hierdie Heilige Skrif die wil van God volkome bevat en dat *alles wat die mens vir sy saligheid moet glo* (die tweede punt van Calvyn – SLC), daarin voldoende geleer word. Aangesien *die hele wyse waarop God deur ons gedien moet word* (die eerste punt van Calvyn), daarin uitvoerig beskrywe word, mag ook niemand, selfs nie die apostels nie, anders leer as wat ons reeds deur die Heilige Skrif geleer word nie—ja, al was dit ook 'n engel uit die hemel, soos die apostel Paulus sê (Gal.1:8). *En aangesien dit verbode is om iets by die Woord van God by te voeg of daarvan weg te laat* (Deut.12:32), blyk dit duidelik dat die leer daarvan heeltemaal volmaak en in alle opsigte volkome is. ...

William Cunningham skryf in sy standaardwerk oor die teologie van die Reformatore,⁵ dat daar in antwoord op Rome se valse erediens, twee beginsels aangaande die erediens ontstaan het, onder die Protestantse Reformasie van die 16de eeu. Die een is die Luthers-Anglikaanse beginsel, wat leer “dat die kerk in die regering en erediens nuwighede mag inbring, wat nuttig en bruikbaar is, met die nodige volmag, solank dit net aangewys kan word dat daar nie enigiets in die Skrif is wat dit eksplisiet verbied of ontmoedig nie”.

Die ander siening was die Calvinistiese siening, wat oortuig was dat “daar in die Skrif genoegsame duidelike aanduidings is, dat dit Christus se sin en wil was, dat niks in die kerk se regering en erediens ingevoer mag word, behalwe as 'n positiewe volmag daarvoor in die Skrif gevind kan word nie.”

Deur die geskiedenis is eersgenoemde beginsel dan kortliks soos volg geformuleer: “solank dit nie verbied word nie, is dit toelaatbaar”, teenoor die reformatiese stelling: “As dit nie beveel word nie, is dit verbode”. Laasgenoemde het dan ook bekend geword as die ‘regulerende beginsel’ van die erediens/aanbidding (RBE). Prof. John Murray verklaar dit as volg:

⁵ *The Reformers and the Theology of the Reformation* (Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1989 [1862]), p.31 ev.

Die aanvaarbare wyse van die aanbidding van God is deur Homself ingestel, en word so deur sy geopenbaarde wil beperk, dat Hy in geen ander manier aanbid mag word as wat in die Heilige Skrif beveel is nie; dit wat nie beveel is nie, is verbode.⁶

Hervormers soos Martin Luther (en Thomas Cranmer, van die Anglikaanse Kerk) het die 'Luthers-Anglikaanse beginsel van aanbidding' gevolg, nl. "solank dit nie verbied word nie, is dit toelaatbaar", en so naby aan Rome gebly aangesien Luther "... van die Roomse erediens alles behou (het) wat hy as *nie in stryd* met die Skrif beskou het nie, soos beelde, kerse, altare, priestergewade, ens."⁷

Teenoor hierdie siening, het die Calvinistiese reformasie van Zwingli, Calvyn en Knox (en die gereformeerde kerke wat hul sou volg) gestaan:

... verder het (Zwingli) die predestinasieleer bely *en in die erediens* van dieselfde standpunt as Calvyn uitgegaan, naamlik dat alles verwyder moes word wat nie *uitdruklik* in die Heilige Skrif *voorgeskrywe* word nie.⁸

Die volgende persone en gemeentes het 'n groot rol gespeel in die ontwikkeling van die gereformeerde erediens en liturgie:

Martin Bucer in Straatsburg het die grondslag gelê vir die gereformeerde erediens. Hy verwerp seremonies van menslike oorsprong; erken net die Sondag as feesdag; verwerp bygeloof en huigelary; erken die werk van die Gees; bring die rol van die gemeente terug in die aanbidding deur Psalmsang; erken christelike vryheid en keer terug na die beginsels van die Skrif: "Die antwoord op die vraag na 'n Godwelgevallige diens is 'n diens wat Hyself in ons werk deur

⁶ *Collected Writings of John Murray, volume 1: The Claims of Truth* (Edinburgh: Banner of Truth, 1976), p.168.

⁷ S. du Toit, *Algemene Kerkgeskiedenis* (Potchefstroom: Pro Rege, 1963), p.76.

⁸ *Ibid.*, p.79.

die Heilige Gees, *en wat Hy ons in sy Woord beveel het*" (AC Barnard, *Die Erediens*, 1985: 296).

Bucer het 'n groot invloed uitoefen op Johannes Calvyn se erediensbeskouing. In Meaux, onder leiding van figure soos d'Étaples, Roussel en Briconnet is daar deur prediking die grondslag gelê vir die ontwikkeling van die gereformeerde liturgie. Dit is dan veral die persoon van Farel wat hom sou beywer vir 'n gereformeerde liturgie. Op 29 Augustus 1533, na vele ontwikkelinge, stel hy 'n liturgie vir Neuchatel daar, wat groot ooreenkomste het met dié van Straatsburg en Bern. Sy liturgie is min of meer soos wat ons dit vandag ook volg.

Farel skryf aan die begin van sy liturgie:

"Christene sien, tot eer van God ons goeie Vader, nie aan nie die gewoontes, nog die tyd, nog die jare, nog die mense, nog die groot massa, nog die skyn wat alles kan hê ... maar bedenk, neem in aanmerking en ondersoek naarstiglik alleen dit wat die goeie Saligmaker Jesus *verordineer en beveel het ...*" (Barnard, 1985: 309, 310).

Calvyn, die groot kerkhervormer neem hierdie liturgie van Farel oor, en werk dit verder uit, ook onder die goeie invloed van Bucer. Op 16 Januarie 1537 stel Calvyn en Farel vier beginsels daar vir die liturgie in Geneva:

- a. Weeklikse nagmaalviering
- b. Kerklike dissipline moet gehandhaaf word
- c. Die erediens moet nie misties wees nie maar onderrig ook gee
- d. Gemeentesang deur die Psalms

Met verwysing na Farel se reformasie van die liturgie (sien die aanhaling hierbo), skryf Barnard (1985: 310) "Hier kom ons weer ten volle tereg by die groot reformatoriese beginsel van die Skrif alleen."

Hierdie gereformeerde aanbidding volgens die Skrif alleen, wat Calvyn dan ook voorgestaan het, vind ons in die belydenis van ons kerke, o.a. in NGB, artikel 7; 32; HK So.35; ens., en daarom skryf Du Toit (1963: 79) tereg: "...verder het (Zwingli) die predestinasieleer bely en in die erediens van dieselfde standpunt as Calvyn uitgegaan, naamlik dat alles verwyder moes word wat nie *uitdruklik* in die Heilige Skrif *voorgeskrywe* word nie."

Vandag is daar weer 'n groot belangstelling in liturgie, maar ongelukkig meer in 'n mistieke rigting van die Roomse kerk en die charismatiese bewegings. Gereformeerdes sal opnuut die rykdom van die regulerende beginsel, oftewel die gereformeerde beginsel van die erediens moet herontdek, sodat ons die HERE sal aanbid, in gees en waarheid (Joh.4:24), soos wat Hy alleen beveel.

Calvyn skryf aangaande die erediens:

Ek weet hoe moeilik dit is om die wêreld te oortuig dat God alle maniere om Hom te vereer *wat nie uitdruklik in sy Woord goedgekeur word nie*, afkeur. Die teenoorgestelde oortuiging kleef hulle aan –asof dit in hulle murg en bene vassit – dat wat hulle ookal doen vanself aanvaarbaar is, solank dit maar 'n soort ywer vir die eer van God vertoon. Maar aangesien God dit wat ons doen uit ywer om Hom te vereer, *maar wat verskil van sy bevel*, nie net as waardeloos beskou nie, maar dit eenvoudig verafsku ... waarom dit dan doen? Die woorde van God is *duidelik en seker*: 'om gehoorsaam te wees is beter as slagoffer', en 'tevergeefs vereer hulle My deur leringe te leer wat geboie van mense is (1 Sam.15:22; Matt.15:9). Elke byvoeging tot Sy Woord, is 'n leuen. Blote 'eiesinnige godsdienst' (*ethelothreskeia*) is nietigheid.⁹

Ons bely gereformeerde aanbidding dan ook eksplisiet en implisiet in ons belydenis, o.a. NGB artikel 7; artikel 32; 34, 35 en vraag en

⁹ Beveridge, *ibid.*, p.118. Sien ook sy kommentaar op Lev.10:1; 22:32; Num.15:39; Deut.4:1; 12:32; 2 Sam.6:6-12; Is.29:14; Jer.7:21-24; 7:31; 19:4,5; 26:2; Matt.15:1,9; Kol.2:22,23. Sien sy *Institusies*: I.XII.I; I.XII.3; II.VII.5; II.VIII.17; IV.X.1,8-11,16-18,23,24,26.

antwoord 91 en 96 van die HK.¹⁰ Tydens 'n lesing gehou by die 2001-*International Conference of Reformed Churches* (ICRC), stel ds. GI Williamson dit dat die regulerende beginsel van die erediens:

... nog nooit êrens helderder uitgedruk is as in die Heidelbergse Kategismus nie: 'Ons mag God op geen enkele manier afbeeld nie, en Hom op geen manier vereer as wat Hy in sy Woord beveel het nie.' ... Ursinus ... het dit as volg verduidelik: 'Die doel en die rede vir hierdie gebod is dat die ware God ... vereer moet word op die manier ... wat Hom behaag, en nie deur 'n erediens volgens die verbeelding en gedagtes van die mens nie ... (en) dat die erediens van God soos dit *voorgeskryf* is, suiwer en onvermeng bewaar moet bly.' Of sommer kortweg: 'Om God waarlik te vereer, beteken om Hom te dien op die manier wat Hy self voorgeskryf het ...'¹¹

Gijsbert Voetius, 'n afgevaardigde na die Sinode van Dordt (1618/19), beantwoord in sy kommentaar op die Heidelbergse Kategismus aangaande die tweede gebod (Sondag 35), met verwysing na Deut.4:2; 12:32; Matt.15:9; Kol.2:21-23, die vraag hoe die tweede gebod verbreek word, as volg:

Wanneer men hem door beelden wil eeren ende dienen, ofte wanneer men hem wil dienen op soodanige wijze, die daer directelick tegen Godts woort strijt, ofte die buyten Gods woort is, gefondeert op instellingen van menschen, of op ons eygen goetduncken; gelijk geschiet onder die van't Pausdom door hare ceremonien ende menschlicke traditien.¹²

Die regulerende beginsel het gegroei uit die presbiteriaanse en kontinentale gereformeerde wêreld.¹³ Die bekende Anglikaanse

¹⁰ Sien ook die Skotse Konfessie (1560); Franse Konfessie (1561) en die Westminster Konfessie (1643-48).

¹¹ Vir die volledige lesing, sien *Die Esra Verslag*, Jaargang 9, nr.49, p.112 ev.

¹² *Voetius' Catechisatie over den Heidelbergschen Catechismus* (Rotterdam: Gebroeders Huye, [1662] 1891), p.783.

¹³ Sien die volgende *Esra Verslae*, nrs.41 (Die Psalms); nr.42 (Anno Domini); nr.45 (Feesdae); nr.49 (Reformatio Ecclesiae); nr.54 (1859?).

teoloog en skrywer, J.I. Packer, probeer die teendeel bewys: "The idea that direct biblical warrant, in the form of precept or precedent, is required to sanction every item included in the public worship of God was in fact a Puritan innovation, which crystallised out in the course of the prolonged debates that followed the Elizabethan settlement."¹⁴

Derek Thomas antwoord hierdie aanklag as volg:

Om soos Packer te suggereer dat die regulerende beginsel 'n "Puriteinse nuwigheid" van die 'Elizabethan settlement' is, is heeltemal vals. Calvyn het in 'n aanhangsel tot sy Formulier vir die bediening van die Doop vir gebruik in die kerk van Geneva, soos volg geskryf:

'Ons weet dat op ander plekke daar baie seremonies is wat baie oud is, maar omdat hul uit eie plesier uitgedink is ... is dit onbelangrik, omdat dit uitgedink is sonder die gesag van God se Woord; en omdat, aan die anderkant, soveel bygelowe daaruit ontstaan het, dat ons geensins daarin getwyfel het om dit af te skaf nie, sodat daar niks is wat die mense keer om direk na Christus te gaan nie. Eerstens, **wat nie beveel is nie is ons nie vry om te kies nie**. Tweedens, niks wat nie dien tot opbou nie moet in die Kerk ontvang word nie.¹⁵

Prof. David J. Engelsma, nadat hy die regulerende beginsel verantwoord het in die lyn van die kontinentale gereformeerde tradisie, skryf as volg:

In hul verdediging van die regulerende beginsel het beide Ursinus en Voetius hulself as getroue dissipels van Johannes Calvyn bewys, wat die derde verteenwoordiger is van die Gereformeerde tradisie. Ek verbaas my oor die vermetelheid, of onkunde van Gereformeerde teoloë en predikante vandag wat

¹⁴ Aangehaal deur Derek W.H. Thomas, *The Regulative Principle: Responding to Recent Criticism*, in: P.H. Ryken (red.), *Give Praise to God: A Vision for Reforming Worship* (Phillipsburg, NJ: P&R Publishing), p.82.

¹⁵ "First, whatever is not commanded we are not free to choose. Secondly, nothing which does not tend to edification ought to be received into the Church," *ibid.*, p.82. Beklemtoning bygevoeg.

die regulerende beginsel laat vaar en Gereformeerde aanbidding oopmaak vir eiewillige, willekeurige en grilliger seremonies wat progressiewe aanbidding karakteriseer. Of hulle weet nie, of hul gee nie om dat Calvin die regulerende beginsel geleer het nie. Of hul weet dit nie, of hul gee nie om dat Calvin daarop aangedring het dat die regulerende beginsel 'n noodsaaklikheid vir die ware Gereformeerde godsdiens is nie, want hy het die verwerping van die regulerende beginsel gesien as 'n groot deel van die oorsaak vir die Rooms Katolieke bygeloof en afgodery.¹⁶

In ons eie land, met die herstigting van die GKSA, het die regulerende beginsel, soos verwoord in NGB artikel 7 en HK, Sondag 35, ook 'n sentrale rol gespeel, bewustelik of onbewustelik. Dr. GCP van der Vyver wys daarop dat die Doppers hul o.a. beroep het op skrifgedeeltes soos Deut.4:2; Matt.15:9 en Op.22:19, om te bevestig:

dat die invoer van die Gesange gelykstelling was van 'n menslike geskrif met die geïnspireerde Woord van God. Met 'n beroep op art.7 van die Nederlandse Geloofsbelijdenis het hulle die Woord van God as volmaak en genoegsaam beskou, waaraan niks toegevoeg mog word nie. Die Gesange naas die Psalms in die erediens het hulle beskou as sodanige toevoeging.¹⁷

Ons kan die aanslag van hulle wat krities staan teenoor die Skrif, en die gesag van die Skrif verwerp of verdraai aangaande die erediens, alleen kan weerstaan met aanbidding soos geleer in die Skrif, soos gehandhaaf en bely deur die Calvinistiese Reformatore en die gereformeerde belydenisskrifte, en nie met die Luthers-Anglikaanse

¹⁶ Ibid., p.10.

¹⁷ PROFESSOR DIRK POSTMA 1818 - 1890 (Potchefstroom: Pro Rege, 1958), p.204, 205. Totius skryf: "Eers die vierde konsilie van Toledo, in 633 nC gehou, het die sing van ander gesange, met name dié van Hilarius en Ambrosius, goedgekeur. ... Die oudste Christelike kerk het dus gesing *die Psalms* van Dawid", H. Venter (red.), Versamelde Werke, deel III (Kaapstad; Tafelberg, 1977), p.360-362.

sienings van Luther en Cranmer nie, wat vandag ongelukkig groot veld wen onder gereformeerde kerke.

Bronnelys

BARNARD, A.C. 1985. Die Erediens. Pretoria: N.G. Kerkboekhandel

DEDDENS, K. 1993. Where everything points to Him. Neerlandia, Alberta: Inheritance Publications.

DU TOIT, S. 1963. Algemene Kerkgeskiedenis. Potchefstroom: Pro Rege.

TOTIUS. 1977. Versamelde Werke, deel 3: Die Erediens. Kaapstad: Tafelberg.

Vir verdere inligting: Slabbert Le Cornu, VDM (GK Carletonville).

Tel & faks: 018 787 5444 Sel: 082 770 2669 E-pos: gkcarletonville@gmail.com

Sien ook artikels by: <http://proregno.wordpress.com/>